

13. A Concise Etymological Dictionary of the English Language, (1956), by the Rev. Walter W Skeat, Clarendon Press, Oxford.
14. Webster's New World Thesaurus (1975), prep. by Charlton Laird, The New American Library.
15. Semeniuk, O.A. and Parashchuk, V.Yu. (2010), Osnovy teorii movnoi komunikatsii, Basis of the theory of linguistic communication, handout, Akademiia, Kyiv, Ukraine.
16. Aznabaieva, L.A. (1999), Printsypy rechevogo povedeniia adresata v konvetsionalnom obshchenii, Principles of speech behaviour of adrestate in conventional communication, PhD, available at : <http://www.dissercat.com/content/printsipy-rechevogo-povedeniya-adresata-v-konvetsionalnom-obshchenii>
17. Shpak, O.V. (2014), Realizatsiia komunikativnoi katehorii „kontakt” v instytutsiinomu dyskursi, Realization of communicative categorie „contact” in institutional discourse, Visnyk Kharkiv national university, № 1102, pp. 107–112.
18. Prokofieva, N.V. (1995), Reaktsiia nesoglasiiia v dialoge, Reaction of disagree in dialogue, Visnyk of Kharkiv State university, № 384, Vol. 2, pp. 133–136.
19. Leontovich, O.A. (2005), Russkiiie i amerikantsy : paradoksy mezhkulturnogo obshcheniia, Russian people and Americans : paradoxes of intercultural communication, monograph, Gnozis, Moscow, Russia.
20. Formanovskaia, N.I. (2012), Kommunikativnyi kontakt, Communicative contact, Ikar, Moscow, Russia.

УДК 821.161.2(477.83)

СИМВОЛЕМА «ГРІХ»

У ПОЕТИЧНИХ КОНТЕКСТАХ ІВАНА ФРАНКА

Явір Л.В., аспірант

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна*

liliyavir@gmail.com

У статті здійснено семантичний та семантико-символічний аналіз лексеми «гріх» у поезіях Івана Франка, окреслено перспективу та актуальність дослідження поетичної символіки Івана Франка в лінгвостилістичному аспекті, проведено порівняльний аналіз тлумачення поняття «гріх» у світлі релігійних, філософських та мовознавчих наукових традицій, виокремлено та на конкретних прикладах проілюстровано розмаїті семантико-символічні та власне автологічні аспекти лексеми «гріх». Доведено, що силою свого таланту Іван Франко значно розширив, збагатив та відшліфував межі семантико-символічного поля аналізованої лексеми.

Ключові слова: сакрум, гріх, лексема, біблійна лексика, символ, семантико-символічне поле, автологія.

СИМВОЛЕМА «ГРЕХ» В ПОЭТИЧЕСКИХ КОНТЕКСТАХ ИВАНА ФРАНКО

Явир Л.В., аспирант

*Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
ул. Ивана Франко, 24, г. Дрогобыч, Украина*

В статье сделан семантический и семантико-символический анализ поэтической символики Ивана Франко в лингвостиллистическом аспекте, проведен сравнительный анализ толкования понятия «грех» в различных религиозных, философских и языковедческих научных традициях, выделены и на конкретных примерах проиллюстрированы различные семантико-символические и собственно автологические аспекты лексемы «грех». Доказано, что силой своего таланта Иван Франко значительно увеличил, обогатил и усовершенствовал семантико-символическое поле анализируемой лексемы.

Ключевые слова: сакрум, грех, лексема, библейская лексика, символ, семантико-символическое поле, автология.

THE SYMBOLEME «SIN» IN POETIC CONTEXTS BY IVAN FRANKO

Yavir L.V., postgraduate

*Ivan Franko's Drohobych State Pedagogical University,
I. Franko's street, 24, Drohobych, Ukraine*

In the article on the basis of Ivan Franko's poetry the semantical and symbolical analysis of the term "sin" was done; the prospects and topicality of the linguistic and stylistic aspect of the poetic symbolism research were outlined; the comparative analysis of the interpretation of the term "sin" in different religious, cultural, philosophic and linguistics scientific positions was carried out; various semantic, symbolic and own autologous meanings of the term "sin" has been distinguished and illustrated in the concrete examples (in particular, "sin" as symbol of evil, fear, fault, justification, disobedience, act of manifestation of free will, liberation from suffering, moral degeneration, death; and quite unexpected seme: salvation, knowledge, light, hope and others). We believe that the investigation of different symbols of Ivan Franko's poetry is very prospective and actual topic of research in linguistics. Our analysis shows that Ivan Franko was deeply well-informed with the interpretation of the term "sin" in the world cultural and literary traditions. He artistically used this lexeme in his poetry in different sacred and non-sacred meanings (the last components dominate). Also such analysis displays the deep correlation of Ivan Franko's poetry and Bible. Author used rethink not only biblical lexemes but also deployed Bible stories. We stated that by using the power of own brilliant talent, Ivan Franko expended, enriched and polished the limits of semantical and symbolical field of the term "sin", provided completely new content. Such facts certifies not only phenomenon of Ivan Franko's linguistic creativity, but also inexhaustible treasures of Ukrainian word and Ukrainian soul.

Key words: sacrum, sin, lexem, biblical vocabulary, symbol, semantical and symbolical field, avtolojiya.

«Особистість Франка в усій тягlostі його психологічної драми явлена нам у численних різножанрових текстах, і чи не з найбільшою виразністю, подеколи навіть експресивністю, – в текстах поетичних, що в сумі немовби складають "символічну автобіографію" письменника-мислителя і, може, чи не найбільше заслуговують на довіру як свідчення інтимного саморозуміння і самобачення творця» [1, с. 15], – твердить Б. Тихолоз.

Дослідження «символічної біографії» Івана Франка налічує безліч шаблів. Значно більше шаблонів, ярликів, стереотипів. Важко зрозуміти людину, набагато важче зрозуміти генія. Франко був і каменярем, і революціонером, і соціалістом, й атеїстом, і народником, і декадентом... Та ким він тільки не був, і ким ще буде. Наша розвідка присвячена Франку-поетові, Франку-символісту. Грані символічної іпостасі митця навіть сьогодні висвітлені дуже мало, донедавна символи вважалися периферією франкознавства, ставлення до них, головню через ідеологічні табу, завжди було насторожене. Певно, тому, що в символах закодований новий Іван Франко – митець, творець, людина.

Уже цитований Б. Тихолоз зазначає: «Текст – це знакова явленість митцевого духу, його символічна інкарнація, закодована в художньому слові. Тому кожен текст (і найперше художній) – це насамперед повідомлення, крізь яке голосом автора промовляє саме буття (центральна теза Мартіна Гайдеггера: «поезія – це установлення буття за допомогою слова»), причому «промовляє до інтимного саморозуміння кожного, і ... робить це щоразу по-сучасному й через свою власну сучасність» (Ганс Георг Гадамер). І наше завдання – адекватно його відчитати з погляду власної сучасності, а відтак – зрозуміти. А розуміння – це «встановлення певних довірливих стосунків зі смыслом», неможливе без довіри до тексту» [1, с. 14–15].

Наша розвідка присвячена дослідженню символів у поетичних текстах Івана Франка. Відштовхуючись від того, що в межах однієї статті неможливо охопити весь символічний простір Франкових поезій, метою послужило дослідження символічного навантаження лексеми «гріх». Окреслена мета передбачає завдання, які маємо вирішити: виокремити в поезіях Івана Франка лексему «гріх», вжиту у власне символічному значенні; висвітлити й проаналізувати її символічний потенціал.

Дослідження символів має свою тривалу історію не тільки у філософії, але й у мовознавстві. До теорії символу зверталось багато світових та вітчизняних дослідників

(С. Аверинцев, Й. В. Гете, В. Жайворонок, Е. Кассіер, В. Кононенко, М. Костомаров, К. Леві-Стросс, О. Лосєв, М. Потапенко, О. Потебня, Ц. Тодоров, Ф. Шеллінг, К.-Г. Юнг та ін.). Не блідне на такому потужному тлі й франкознавство. Однак спеціальних праць, присвячених дослідженню символічного пласту Франкових поезій, на сьогодні ще немає. Тому вважаємо цю проблему актуальною та перспективною.

Лексема «грїх» у нашій свідомості асоціюється насамперед із релігійною традицією. Але цей термін знаходить своє тлумачення у філософії, культурології, літературознавстві, мовознавстві тощо.

У Словнику української мови подано три основні визначення лексеми «грїх»: 1) рел. Порушення морально-релігійних догм, настанов і т. ін.; 2) Поганий, непорядний вчинок; якийсь недолік, помилка, недогляд; 3) у знач. присудк. сл. Непорядно, недобре; недозволено (брати грїх на душу, впасти в грїх, грїха не боятися та ін.) [2, с. 171].

У церковній традиції *грїх* розглядається як провина проти правди, розуму, чистого сумління; він є браком справжньої любові до Бога і до ближнього через шкідливу прив'язаність до деяких благ. Грїх завдає шкоди людській природі й посягає на людську солідарність. Його дефініювали як «вчинок, слово чи бажання, які суперечать вічному Заповіту». Перелік грїхів великий, їх розрізняють залежно від предмета, як будь-який людський вчинок; залежно від надміру, чи браку чеснот, яким вони протистоять; залежно від заповідей, які вони заперечують; залежно від того, чи вони стосуються Бога, ближнього чи самої людини; їх можна поділити на грїхи духовні й тілесні, або на грїхи, вчинені думкою, словом, вчинком або занедбанням. Корінь грїха – у серці людини, у свободі її волі, згідно з ученням Господа: «Із серця бо походять лихі думки, убивства, перелюби, розпуста, крадіж, фальшиві свідчення, богохульства. Це осквернює людину» [3, Мт. 15, с. 19–20]. У серці також міститься і любов – основа добрих і чистих справ, яку ранив грїх. За тяжкістю грїхи поділяються на легкі і смертельні [4, с. 436–440].

Укладачі «Філософської енциклопедії» за редакцією Ф.В. Константинова пояснюють грїх, спираючись на релігійні догми. Згідно з релігійною традицією, грїх – це порушення вчинком, словом чи навіть думкою волі Бога, яка висвітлена у священних книгах, догматах чи релігійних обрядах. Власне, уявлення про грїх притаманне всім віросповіданням. Християни, юдеї та мусульмани вважають, що першим актом свободи волі людини став первородний грїх, тобто порушення Адамом і Євою Божих законів, за що людство тепер покарано смертю, муками і стражданнями. Ісус Христос своєю смертю спокутував прокляття первородного грїха. Однак людина щоразу впадає в нові грїхи, які повинна спокутувати дотриманням релігійних догм, обрядів, жертвами на Церкву [5, с. 403].

Дослідник Х. Керлот вбачав асоціативні зв'язки між поняттями «грїх» і «камінь». Автор аргументував свої міркування, посилаючись на міфологію, де процеси перетворення каменя на людину чи людини на камінь фігурували доволі часто. Ідеться про суперечливі тенденції еволюції та деградації. Перетворення на камінь – це уповільнення чи заборона процесів розвитку. У народних переказах чи стародавніх легендах схожі метаморфози здійснювалися за допомогою чарів. Автор трактує такі перетворення як головну перешкоду моральному прогресові – еволюції душі. Грїх заперечує розвиток душі, сповільнює його, призводить до стагнації. Свідченням цього є кара, яка спіткала дружину Лота [6, с. 356–357]. Х. Керлот, отже, тлумачив грїх як символ духовного занепаду, деградації, звиродніння.

К.-Г. Юнг окреслював проблему грїха як одну з найдавніших і найсуперечливіших не тільки в історії Церкви, але й в історії людства загалом. Він зазначав, що відповідно до канонів християнства, грїх – символ найбільшого зла. Але чи так воно насправді? Змії спокусив прародичів на грїх. Але той таки грїх став причиною спасіння роду людського.

Маємо два протилежні символізаціє лексеми гріх – занепад і спасіння. Хоча гріх – це щось найважче і найнебезпечніше, все ж він не настільки важкий, щоб його не можна було не виправдати. Для виправдання існує практика сповіді, котра діє, як саме життя, – пручається, щоб не загинути в невирішених протилежностях. Гріх – це протилежність найвищого блага. Він же – символ страху перед карою, і тому нерідко люди перекладають його на Христа, позбавляють себе відповідальності, посилаючись на те, що божественний посередник взяв на себе гріхи всього людства. Загальновідомо, що без гріха немає покаєння, а без покаєння нема божественної милості. Отже, гріх не є абсолютним злом [7].

Укладачі «Словника символів української культури» – О. Потапенко, М. Дмитренко, В. Коцур та ін., не подають чіткого визначення гріха, але часто користуються цією лексемою, зокрема називають деякі гріхи. Автори розмірковують, що в навколишньому світі людина постійно спостерігала зміну дня і ночі, тепла й холоду, світла й темряви, а з огляду на це виникала думка про боротьбу добра і зла. Під впливом болгарського богомольства в давніх українців з'явилася думка про те, що Бог створив духовний світ, рай, душу. Увесь же матеріальний світ створений Сатанайлом, тому він грішний і гине в гріхах. Усе зле і темне на землі бере початок від Сатанайла. Тобто чітко простежується символізаціє гріха як найбільшого зла. Гріх – це смерть, темрява, зречення Бога, бере початок від Адама і Єви. Діва Марія як «Нова Єва» спокутує гріх «першої Єви», починаючи зворотний шлях до втраченого життя в єності з Богом [8].

С. Аверинцев вважає джерелом гріха різних бісів, демонів, нечистих духів, що є противниками Бога, Церкви і всіх людей. Біси знають, що Бог наділив людину свобідною волею. Знають і про хитку віру людини. Тому спокушають. Активність бісів у ролі спокусників спрямована на всіх людей. Схема їхніх дій теж скрізь аналогічна: поки людина не згрішила, нечисть применшує значення гріха, щоб забрати страх перед ним, а після здійснення гріховного вчинку навпаки – перебільшує його, щоб викликати відчай і байдужість до себе. Грішник опускає руки, не знаходить собі виправдання. Якщо ж людина сильна і не здається, її обводять довкола пальця, наповнюють душу самовдоволенням, злістю, проганяють любов [9, с. 84–89]. Звідси впливає, що гріх – це символ відсутності любові, а отже, й Бога.

В. Жайворонок вважає, що гріх – це порушення заповітів Божих, морально-релігійних догм, настанов і т. ін.; також провина, непорядний учинок тощо; першим грішником на землі був Адам, який не послухався наказу Божого і скуштував «яблуко спокуси» (жартують «Адам з'їв кисличку, а в нас оскома на зубах (оскома напала)»); це був т. зв. первородний гріх; у таїнстві хрещення людина омивається від первородного гріха, але з часом спокушається на інші гріхи (не випадково кажуть: «Без грішка чоловік не проживе») і спокутує їх потім через священника перед Богом; одна з найбільших спокус для людини постає в образі мамони, – ідола багатства; Біблія застерігає: «Не можете служити Богові й мамоні»; тому Христос каже: «Хто не зо мною, той проти мене»; хоч вустами Луки водночас застерігає: «Не судіть, то й не будете суджені; не осуджуйте, то й не будете осуджені; прощайте, то й буде вам прощено»; отже, кожна людина має право на прощення, якщо вона прощає іншим, тобто здатна на безкорисливу любов до ближнього; у народній свідомості гріх часто персоніфікується [10, с. 157].

Думки більшості дослідників щодо семантичного поля лексеми «гріх», як бачимо, сходяться на тому, що основне значення гріха – порушення релігійно-правових норм, моралей, настанов. Це пряме і дещо поверхове тлумачення, бо вважаємо аналізоване поняття набагато місткішим і глибшим за своює сутню. Яскраво підтверджує висловлену думку Іван Франко, поетичне слово якого проливає світло на спектр символічних обертонів лексеми «гріх», бо в ньому закодована і відсканована душа митця, – живої людини і генія.

Зауважимо, що слово-образ «гріх» досить частотне у Франковому поетичному лексиконі. Уже не вперше покликуємось на словопоказчик І. Ковалика, І. Ощипка, Л. Полюги «Лексика поетичних творів Івана Франка», де відзначено, що лексема «гріх» вжита в поезіях митця 286 разів, і це не беручи до уваги похідні (гріховний, грішити, грішний, грішник, грішниця, грішній, грішно, грішок) [11, с. 55].

Іван Франко відкриває перед нами панораму семантичного й семантико-символічного поля «гріха». Поряд із автологічними семами, добирає низку найнесподіваніших символічних обертонів. Найперше привертає увагу той факт, що в основу символізації лексеми «гріх» Франко вкладав глибоко сакральний зміст. Чи не дивно, як для задекларованого радянським франкознавством атеїста?

Структура семантичного й семантико-символічного поля лексеми «гріх» у Франковій візії багатшарова, часто поет вражає несподіваним розмислами й рефлексіями. Гріх для Франка – провина, занепад, зло. Але не завжди сема «зло» виступає прикладом автологізму, митець майстерно поєднував автологію із символом, що простежуємо в поезії «Як від лютого татарина»:

Як від лютого татарина,
Що шаблюкою маха,
Всі тікають безоружні
Так тікай ти від **гріха** [12, с. 274].

Цікавий синтез автології та образності простежуємо в поезії «Думка в тюрмі», де **гріх** одночасно виступає лексикалізатором сем «провина» і «виправдання». Автор уживає його з неприхованою іронією, тихим смутком: в сучасному йому суспільстві навіть благі наміри вважаються гріхом. Гріх із провини трансформується в благодіяння, із зла народжується добро, і навпаки:

Бажав я для скованих волі,
Для скривджених – кращої долі
І рівного права для всіх –
Се весь і єдиний мій **гріх** [12, с. 115].

Франків поетичний дивосвіт вражає ремінісцентним біблійним потенціалом. У поезії «Матінко моя ріднесенька!» автор підводить до теми первородного гріха. Перші люди проявили непослух, за що були прокляті Богом і вигнані з раю. Звертаючись до матері, ліричний герой поезії вживає лексему «гріх», яка знову ж таки актуалізує автологічну сему «провина», але тісно скріплену із символізацією «покута». Гріх матері спокутує син. Отже, гріх – це страждання, біль, мука, і навіть докір:

Матінко моя ріднесенька!
В нещасний час, у годину лиху
Ти породила мене на світ!
Чи в тяжкім **грісі** ти почала мене,
Чи прокляв мене в твоїм лоні хто.
Чи лиш доля отак надо мною смієсь? [12, с. 246].

Прабатько Адам своїм моральним падінням прирік людство на муки і смерть. Він – першовідкривач дороги гріха: «За те, що ти послухав голос твоєї жінки і їв з дерева, з якого я наказав тобі не їсти, проклята земля через тебе. В тяжкім труді живитимешся з неї по всі дні життя твого. Терня й будяки буде вона тобі родити, і їстимеш польові рослини. В поті лица твого їстимеш хліб твій, доки не вернешся в землю, що з неї тебе взято; бо ти є порох і вернешся в порох» [Буття 4, с. 17–19]. У поезії «Арот і Марот» тема первородного гріха акцентована надзвичайно гостро. Гріх – це непослух, першопричина й

першоджерело зла, водночас прояв свободи волі людини, успадкованої від Бога. Автор глибоко переосмислив біблійну тематику, постулюючи: воля людини і Бога воля – неподільне ціле. Той же, хто керується лише власною свободою, не коригує її з Божими намірами, – неодмінно впаде в сіті зла, спокуситься на гріх, що стане символом зневаги Бога, морального звиродніння, смерті. Цікаво, що під владу гріха підпадають навіть ангели:

Як согрішив Адам у раї,
І потім людський весь народ
В тяжких гріхах зачав бродити,
Два ангели – Арот, Марот –
Сказали Богу: «Боже, батьку,
Невдалий твір твій – чоловік!
От бач, твою зневажив волю,
З твого шляху геть утік [12, с. 294].

Наскрізно біблійним акордом просякнута поезія «Самовбійство – се трусість...». Нещасливе кохання, біль і розчарування призвели до появи в душі ліричного героя загостреного відчуття безвиході, відтак породили бажання втекти від життя, укоротити собі віку. Він веде нищівну полеміку з тими, хто трактує суїцид як гріх, а гріх – як символ найбільшого зла: «Самовбійство – се **прогріх**, / Безправ'я і злість...» [12, с. 252].

Ліричний герой відстоює право самостійного життєвого вибору, на підтвердження він наводить слова Ісуса Христа. Такі розмисли дозволяють трактувати гріх як символ порятунку, знання, світла, прояву «свобідної» волі. Дещо парадоксально, але факт:

Най вам слово Христове
На се відповість.
«Як же можна! Се **прогріх!**» –
Обурився хтось,
Та робітнику строго
Промовив Христос:
«Коли знаєш, що чиниш –
Блаженний еси;
А не знаєш, що чиниш –
Проклятий еси» [12, с. 252].

Аналогічні символонашарування лексеми «гріх» є і в поезії «Отсей маленький інструмент», де під гріхом теж мається на увазі суїцид, однак це знову ж таки не зло, а порятунок, звільнення від страждань. Але і тут проблискує сема «надія»:

Один момент – хіба ж се **гріх**?
І пощо так страждати?
Марний комар, пустий горіх,
Та й пощо заважати? [12, с. 253].

Лексема «гріх» імпліцитно наявна в поезії «І він явивсь мені. Не як мара рогата». Доведений до відчаю пекельними муками кохання без взаємності ліричний герой шукає порятунку у чорта (чи не найгірше моральне падіння – віддати душу дияволу). Десь тут маємо перегук із міркуваннями С. Аверинцева та К.-Г. Юнга: душа цікава посланцям пекла, доки пручається, бореться зі злом; той же, хто потонув у гріхах, не цікавий навіть чорту, для якого боротьба за душу – всього лиш пункт азартної гри. Поряд із автологічною семою «зло», **гріх** актуалізує значення «спасіння»: чорт погордує, але Творець пробачить того, хто знайде сили покаятися:

А втім, голубчику, оферта ваша пізня!
 Та ваша душенька – се корчма та заїздна, –
 Давно в ній наш нічліг.
 Чи я дурний у вас добро те купувати,
 Що й без куповання швиденько буду мати,
 Без клопотів усіх [12, с. 245].

Важлива ознака творчої індивідуальності Івана Франка – контраст на рівні тем, проблем, думок буття. Символічний потенціал лексеми «гріх», вибудований на основі антиномій, звучить особливо виразно, загострено й навіть дещо парадоксально. На перший погляд, аналізована лексема, вжита митцем у поезії «Чого являєшся мені...», цілком автологічна: закоханий ліричний герой хоче зазнати земного щастя. Але синкретизм сем «щастя – розчарування», «впевненість – безнадія», «пристрасть – страх» дозволяють звучати акордам образності й глибинної символічності:

Так най те серце, що в турботі,
 Неначе перла у болоті,
 Марніє, в'яне, засиха, –
 Хоч в сні на вид твій оживає,
 Хоч в жалощах живіше грає,
 По-людськи вільно віддиха,
 І того дива золотого
 Зазнає, щастя молодого,
 Бажаного, страшного того
Гріха! [12, с. 229].

Цікаво, що гріх зароджується в серці або в душі – оселях добра і зла.

Розмах таланту Івана Франка дозволяє йому перебудовувати стереотипи, порушувати норми, а відтак подавати гріх в одній упряжі зі святістю («...І груди ті пер грішні, і пречисті...» [403]). Через гріх, як твердив К.-Г. Юнг, приходять спасіння. Одвічний діалектичний закон боротьби протилежностей: щоб виріс колос, має загинути зерно; щоб прийшло спасіння, має бути занепад; щоб розкаятися, треба згрішити. Ліричний герой поезії «По довгім важкім отупінню» розпалює «грішний огонь», роздмухує його. Лексема «гріх» не тільки стає символом спасіння, а й акту прояву «свобідної» волі, відповідальності за свою дію:

Ні, годі! Не буду гасити!
 Най бухає **грішний** огонь!
 І серце най рветься, та вільно най ллється
 Бурливая хвиля пісень!» [12, с. 205].

Гріх у свідомості кожної людини викликає численні асоціації, навіяні минулим досвідом або тим, чим і як людина живе тут і зараз. Тому не дивно, що Іван Франко трактував лексему «гріх» як символ досвіду, майстерно використовуючи гірку іронію («Ключники й дозорці»):

Ні вас забути – був би **гріх** великий,
 Чесні панове, ключники й дозорці!
 Та й як похвал відмовити вам порції
 Там, де над всім царюють ваші крики? [12, с. 182].

Гріх – це тягар, смуток, відчай, страх, що закриває перед людиною всі принади й радощі життя:

Чому не смієшся ніколи?
 Чи, може, лежить який **гріх**
 Великий на твоїм сумлінні
 І здавлює радісний сміх? [12, с. 227].

Конкретного символічного, і дещо антитетичного, виразу набуває поняття «гріх» у поезії «Легенда про вічне жите», у якій митець актуалізував семи «сором», «біль», «голос сумління», «свідомий ризик», «відданість»:

Вічно жий, царю мій! Хай твої вороги
 Згинуть! Ось тобі дар від твогого слуги.
 Не згордуй! Сей малий золотистий горіх –
 Від богині се дар! Моя гордість, мій **гріх** [12, с. 307].

Потаємний гріх – це постійна мука і біль живої людини:

Чого я так страшенно застидався
 при тих словах? Чого півперек меж,
 грядок, плотів навтеку я подався?
 Щось там в душі клубилося гірке,
 мов **гріх** тяжкий, незмитий пригадався [12, с. 342].

Неприхованою гіркотою позначені семи «темрява», «незнання», «безглуздя» – основні компоненти семантико-символічного поля лексеми «гріх». Людина, що заблукала в темряві, втрачає контроль над собою:

Вирвім з коренем ту коромолу,
 Що з малого **гріх** великий робить,
 Що нечайно брата братом гнобить,
 Щоб засісти з ворогом до столу [12, с. 387].

Гріх – це й промовистий знак недоречності:

Діалект чи самостійна мова?
 Найпустіше в світі се питання.
 Мільонам треба сього слова,
 І **гріхом** усяке тут хитання [12, с. 393].

Наша розвідка – це лише перший крок до осмислення символічних обривів поезії Івана Франка. І вже вона засвідчує, що Іван Франко поетично пропустив усвідомлення *гріха* через фільтри власної душі, осмислив і переосмислив його, показав у традиційному та новому світлі. Майстерно дібране вербальне оточення дає можливість Франкові розкрити, а нам – побачити в словообразі «гріх» найнесподіваніші семантичні компоненти: від традиційного символу зла аж до вічності, спасіння та величі Творця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тихолоз Б. Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії : Студії / Б. Тихолоз. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 210 с.
2. Словник української мови : в 11 т. – Т.2. – К., 1978. – С. 171.
3. Святе Письмо Старого й Нового Завіту : повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами ; пер. І. Хоменка. – Ukrainian Bible 63 DC United Bible Societies, 1992. – 50 М.
4. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви : Христос – наша Пасха. – Львів, 2011. – 336 с.

5. Философская Энциклопедия : в 5 т. ; гл. ред. Ф. В. Константинов. – Т. 1. – М. : Советская Энциклопедия, 1970. – С. 403.
6. Керлот Х. Словарь символов / Х. Керлот. – М., 1994. – 648 с.
7. Юнг Карл Густав Архетип и символ / Карл Густав Юнг. – Москва, 1991. – 275 с.
8. Словник символів культури України / За заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.
9. Аверинцев С.С. Софія–Логос : Словник / С.С. Аверинцев. – К. : Дух і літера, 1999. – 458 с.
10. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703с.
11. Ковалик І. Лексика поетичних творів Івана Франка / І. Ковалик, І. Ощипко, Л. Полюга. – Львів, 1990. – 264 с.
12. Франко І. Вибрані твори : в 3 т. – Т.1 : Поезії, поеми ; ред. Кол. Скотний В. та ін. ; упор. Шалата М. / І. Франко. – Дрогобич : Коло, 2004. – 824 с.

REFERENCES

1. Tykholoz, B. (2005), Psychodrama Ivana Franka v dzerkali refleksiinoii poeziii : stydii [Ivan Franko's psychodrama in the mirror of reflective poetry], LNY im. I. Franka, Lviv, Ukraine.
2. Slovnyk ukraiinskoi movy [Vocabulary of Ukrainian language], In 11 Vol., Vol. 2 (1978), Kyiv, pp. 171.
3. Sviate Pysmo staroho i novoho zapovity povnyi pereklad, zdiisnenyi za oryhinalnymy yevreiskymy, arameiskymy ta hretskymy tekstamy. Pereklad Ivana Khomenka [Holy The Old and New Testament, full translation by the original yudish, araneian and Greece texts. Translated by Ivan Khomenko].
4. Katekhizm Ukraiinskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy : Khrystos – nasha Paskha [Katekhizm of Ukrainian Greece Catholicism Chirch : Christ is our Easter], (2011), Lviv, Ukraine.
5. Filofosfskaia entsiklopediia, [Phylosophical encyclopedia], in 5 Vol. (1980), Vol. 1, chief editor V. F. Konstantinov, Sovetskaia entsiklopediia, Moscow, pp. 403.
6. Kerlot, Kh. (1994), Slovar simvolov [Vocabulary of symbols], Moscow, Russia.
7. Jung, Karl Gustav (1991), Arkhetip i simvol [Archetype and symbol], Moskwa, Russia.
8. Slovnyk symvoliv kultury Ukraiiny [Vocabulary of symbols of Ukrainian culture], (2002), Millenium, Kyiv, Ukraine.
9. Averintsev, S. S. (1999), Sofiia–Logos : Slovnyk [Sophia –Logos Vocabulary], Dukh i Litera, Kyiv, Ukraine.
10. Zhaivoronok, V. (2006), Znaky ukraiinskoi etnokultury : Slovnyk-dovidnyk [The signes of Ukrainian ethnic culture], Dovira, Kyiv, Ukraine.
11. Kovalyk, I., and Oshchipko I., and Poliuha L. (1990), Leksyka poetuchnykh tvoriv Ivana Franka [Lexis of poetical works by Ivan Franko], Lwiw, Ukraine.
12. Franko, I. (2004), Vybrani tvory : in 3 Vol, Vol. 1 : Poetry. Poems [Selected works], Kolo, Drohobych, Ukraine.